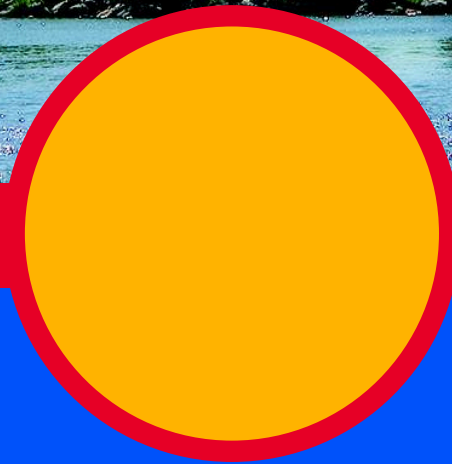




VAASA - VASA



VASAS HANDLINGSMODELL FÖR INGRIPANDE OCH HANTERING AV VÅLD INOM FAMILJEN OCH I NÄRRELATIONER

Vasa stads arbetsgrupp mot våld
inom familjen och i närrelationer 2006

**VASAS HANDLINGSMODELL FÖR
INGRIPANDE OCH HANTERING AV
VÅLD INOM FAMILJEN OCH
I NÄRRELATIONER**

**Vasa stads arbetsgrupp mot våld
inom familjen och i närrelationer 2006**

1. INLEDNING	2
2. VAD ÄR FAMILJEVÅLD?	3
2.1 Allmänt	3
2.2 Olika former av familjevåld	3
2.2.1 <i>Fysiskt våld</i>	3
2.2.2 <i>Psykiskt våld</i>	3
2.2.3 <i>Sexuellt våld</i>	3
2.2.4 <i>Ekonomiskt våld</i>	4
2.2.5 <i>Religiöst våld</i>	4
2.2.6 <i>Kemiskt våld</i>	4
3. FÖREKOMSTEN AV FAMILJEVÅLD	5
4. VÅLD ÄR ETT BROTT	6
4.1 Barnskyddslagen	6
4.2 Brottslagen	6
4.3 Besöksförbud	7
4.4 Lagen om sexuella brott	7
4.5. Medling i familje- och närrelationsvåld	7
5. VÅLDETS KONSEKVENSER	8
6. ALLMÄNNA VERKSAMHETSPRINCIPER	9
6.1. Förebyggande viktig	9
6.2 Vasas handlingsmodell i familjevåldssituationer	9
6.3. Enhetsspecifik handlingsmodell	12
7. AKTÖRER SOM I SITT ARBETE MÖTER FAMILJEVÅLD	13
7.1 Social- och hälsovårdsväsendet	13
7.2 Vasa mödra- och skyddshem	13
7.3 Vaasan suomenkielinen seurakunta och Vasa svenska församling	13
7.4 Brottsofferjouren	13
7.5 Polisen	14
7.6 Allmänna åklagarämbetet / häradsåklagaren	14
7.7 Vasa rättshjälpsbyrå	14
7.8 Kriminalvårdsväsendet / Österbottens regionbyrå / enheten i Vasa	14
7.9 Skolväsendet / skolans elevvård	14
BILAGOR	15

1. INLEDNING

Våld inom familjen och i närrelationer (i fortsättningen används uttrycket *familjevåld*) är vanligare än vad man antagit. Dess följder är allvarliga och berör förutom själva offret speciellt barnen och även våldsutövarens och offrens närmaste krets. Familjevåld är ett brott och i förebyggandet och ingripandet i våldet behövs ett övergripande myndighetssamarbete. Målet med Vasas handlingsmodell är att få till stånd en gemensam praxis för alla myndigheter och andra aktörer i fråga om attityden till familjevåld. Syftet är att med hjälp av handlingsmodellen bilda en oavbruten kedja allt från upptäckande och ingripande i våld till hanteringen av det. Handlingsmodellen ger också grundläggande information om familjevåld och fungerar som stöd vid utarbetandet av enhetsspecifika handlingsmodeller.

Många olika myndigheter och aktörer kommer i sina basuppgifter i kontakt med familjer. Polisen som larmas till hem möter familjevåld i akuta situationer. Med familjer arbetar också ett stort antal aktörer inom tredje sektorn bl.a. skyddshemmen och Brottsofferjouren. Syftet med samarbetet mellan aktörerna samt utbytet av information är att garantera hela familjens speciellt våldsoffrens - säkerhet. Vid ingripandet och hanteringen av familjevåld är det viktigt att alla parter som utsatts för familjevåld erbjuds tjänster separat. Offret behöver akut hjälp i en krissituation, men senare behöver offret hjälp då trauman bearbetas samt råd i fråga om sina rättigheter. Barnen skall ha möjlighet att få utlopp för sina känslor och berätta om det våld som de har bevittnat. Även våldsutövaren, som oftast är mannen, behöver stöd för att ta sig ur sitt våldsbenägna uppförande.

Vasas handlingsmodell är en guide som är avsedd för olika aktörer som arbetar med familjer. I enlighet med anvisningarna i den här handlingsmodellen utarbetar varje arbets- eller verksamhetsenhet en egen enhetsspecifik handlingsmodell. Utnyttjande av modellen i det vardagliga arbetet samt utvecklandet och uppdateringen av den kräver utbildning och arbetshandledning för personer som arbetar med familjer.

Förankringen och utvecklandet av Vasas handlingsmodell koordineras av arbetsgruppen mot våld inom familjen och i närrelationer som underlyder stadens trygghets- och brottsbekämpningsarbete. Arbetsgruppen ordnar och koordinerar även utbildning i anslutning till ämnet.

Arbetsgruppen mot våld inom familjen och i närrelationer består av representanter för Vasa stad och dess intressentgrupper:

Seppo Mäenpää, ordf., verket för fostran
och grundläggande utbildning

Tiina Böling, social- och hälsovårdsväsendet

Hilkka Sundqvist, social- och hälsovårdsväsendet

Leena Kettunen, social och hälsovårdsväsendet

Anne Pohjola, social- och hälsovårdsväsendet

Tapio Oikarinen, sek., Mödra- och skyddshemmet

Seija Risberg, Mödra- och skyddshemmet

Tea Mäki, Mödra- och skyddshemmet

Kauko Harjula, Polisen

Hannele Karppinen, kriminalvårdsväsendet

Anne Kinnunen, församlingen

Arja Sigfrids, Certima Oy

2. VAD ÄR FAMILJEVÅLD?

2.1 Allmänt

Med familjevåld avses i vid bemärkelse våld som sker inom familjen och i andra släkt- och bekantskapsförhållanden. Vanligast är våld i parförhållanden, men det förekommer också mellan barn och föräldrar. Våld definieras som att utöva kontroll över en annan människas vilja, behov och önskemål genom utnyttjande av verbala och/eller icke-verbala handlingar eller bådadera, vilka kränker människans fysiska, psykiska och/eller sociala självbestämmanderätt. Våld är ett beteende med hjälp av vilket utövaren väcker känslor av rädsla och hot och uppnår på så sätt makt över en annan människas liv. Det är också kontroll över en annan människas känslor, tankar och handlingar. Makt och kontroll kan uppnås och upprätthållas med psykiskt, dvs. andligt, fysiskt, sexuellt och ekonomiskt våld samt tanken om att äga en annan människa och begränsa hans/hennes liv.

2.2 Olika former av familjevåld

Olika former av familjevåld är bl.a. fysiskt, psykiskt, sexuellt samt ekonomiskt våld. Andra former av våld är exempelvis religiöst och kemiskt våld, försummande av vårdnad och tillsyn samt diskriminering.

Våld kan också vara dolt våld i form av en hotfull stämning, vetskap om och rädsla för att våldet kan bryta ut när som helst. I familjer där våld har förekommit också bara en gång finns alltid benägenheten till våld närvarande. Att det finns en benägenhet till våld medför rädsla hos familjemedlemmarna och förändrar deras beteende. Familjemedlemmarna vågar inte föra fram sina egna åsikter, eftersom de är rädda för att detta skall utlösa en våldssituation. En bra beskrivning på dolt våld är en situation, där familjemedlemmarna så att säga går på ett minfält de vet aldrig när det exploderar.

2.2.1 Fysiskt våld

Fysiskt våld är den form av våld som det är lättast att identifiera. Det kan utövas på många olika sätt, t.ex. med slag, sparkar eller struptioner samt med olika tvingande åtgärder och frihetsberövande.

2.2.2 Psykiskt våld

Psykiskt våld är den vanligaste formen av våld. Det kan vara verbalt eller icke-verbalt. Olika former av psykiskt våld är att underkuva, förödmjuka, förakta, skrämman, ropa, svära, utöva påtryckning, håna, kalla någon vid öknamn, hota, kontrollera, ringakta, trakassera och anklaga. Med kontroll avses inte enskilda händelser, utan upprepade strävanden att kontrollera och begränsa en annan människas liv. Ett hotfullt och skrämmande uppförande har på samma sätt som fysiskt våld en skrämmande, hotande och ångestfylld inverkan. Ofta börjar ett våldsbegäret beteende verbalt, som senare utvecklas till fysiskt våld.

2.2.3 Sexuellt våld

Den vanligaste formen av sexuellt våld som tas upp är våldtäkt. Sexuellt våld är också att tvinga någon till sex eller andra sexuella aktiviteter t.ex. att se på pornografi. Sexuellt våld är dessutom misshandel som riktas mot könsorgan eller den del av kroppen samt att förnedra, håna, kalla någon för hora samt att kritisera någons kropp.

2.2.4 Ekonomiskt våld

Ekonomiskt våld är en form av underkuvande och maktutövande. Fastän kvinnor idag har möjlighet att vara ekonomiskt oberoende och självständiga, har denna form av underkuvande inte försvunnit. Ekonomiskt våld tar sig uttryck som utpressning, vilseledande, förskingring samt kontroll av offrets användning av pengar. Till den ekonomiska kontrollen ansluter sig också ofta krav på noggranna redogörelser för hur pengarna har använts, offret skall t.ex. visa upp kvitton på hur hon/han har använt pengarna.

2.2.5 Religiöst våld

Religiöst våld är att tvinga sin partner att höra till något trossamfund eller förbjuda henne/honom att höra till något trossamfund. Våld är även att förakta eller underskatta sin partners eller en nära släktings religiösa verksamhet eller religion.

2.2.6 Kemiskt våld

Kemiskt våld är att förneka en närstående hennes/hans läkemedel eller tvinga henne/honom att ta sömnmedel, lugnande och drogande läkemedel. En form av kemiskt våld anses också vara att tvinga någon att dricka alkohol i syfte att personen skall somna. Kemiskt våld riktas speciellt på små barn och åldringar.

3. FÖREKOMSTEN AV FAMILJEVÅLD

Våld förekommer i alla socialgrupper och kulturer. Vem som helst kan vara objekt för våld. Av våldsoffren är dock 90 % kvinnor emedan männen oftast är utövarna. Familjevåldet är ofta cykliskt eller spiralmässigt fortgående och blir allt rårare.

Enligt en omfattande enkät som gjorts i Finland har var femte kvinna som lever i parförhållande upplevt våld eller hot om våld av sin nuvarande make (Heiskanen & Piispa, 1998). Enligt statistikcentralens dödsorsaksstatistik blev i genomsnitt 19 kvinnor per år offer för sin makes eller partners våld under åren 1996-2003. Enligt en undersökning som gjorts inom mödra- och barnrådgivningen hade 18 % av kvinnorna upplevt våld eller hot om våld i sitt parförhållande (Perttu, 2004). Av de uttryckningar till hem som polisen fått, klassificerades 16 000 larm som familjevåld år 2004 (Inrikesministeriet, Polisavdelningen). Det har uppskattats att av de finländska barnen har 10-17 % bevittnat våld i hemmet. All familjevåld blir inte statistikförd och kommer inte till myndigheternas kännedom. (Vem angår våldet? Kommunernas handbok om förebyggande av våld i par- och närrelationer, 2005)

Familjevåld medför kommunerna och staten årligen cirka 50 miljoner euro i direkta kostnader. Dessa direkta kostnader fördelas mellan social- och hälsovårdsväsendet, rättsväsendet och polisen. En betydande del av kostnaderna uppstår inom barnskyddet vid ordnandet av vård för barn utanför hemmet eller stödåtgärder inom öppenvården. Utöver de direkta kostnaderna förorsakar familjevåld indirekta kostnader exempelvis frånvaro från arbetet och långa terapier vars kostnader är svåra att beräkna.

4. VÅLD ÄRETT BROTT

De vanligaste juridiska frågorna i anslutning till familjevåld är skilsmässa och avslutande av samlevnad, besöksförbud, barns vård- och umgängesrätt samt underhåll, misshandels- och sexualbrott, delning av egendom, barnkidnappning och internationella ärenden samt barnskydd.

4.1 Barnskyddslagen

Enligt barnskyddslagen har barn rätt till en trygg och stimulerande uppväxtmiljö och en harmonisk och mångsidig utveckling samt företrädesrätt till särskilt skydd. Vidare skall socialnämnden och kommunens övriga myndigheter följa upp samt utveckla uppväxtförhållandena för barn och ungdomar samt avskaffa missförhållanden i uppväxtförhållandena och förebygga uppkomsten av dem.

Om en person som är anställd inom social- och hälsovården, skol- eller polisväsendet eller församlingen eller som innehar ett förtroendeuppdrag och till vars kännedom det under den tid han/hon skött sin tjänst eller befattning, har kommit att ett barn uppenbarligen är i behov av familje- och individuellt barnskydd, skall han/hon genast meddela detta till en socialarbetare. Familjevåld i en barnfamilj utgör alltid en risk för barnets uppväxt- och utvecklingsförhållanden, oberoende av om barnet är ett direkt offer för våldet. Vidare bör observeras att alla människor har rätt eller att det rent av är en medborgarskyldighet att göra en anmälan om försummelse eller misshandel av barn.

I Vasa kan man göra en barnskyddsanmälan och berätta om sin oro för ett barn som är i behov av barnskydd, vilken tid som helst under dygnet till barnskyddet och socialarbetets journalnummer: 06-325 2347.

4.2 Brottslagen

Den reviderade brottslagen trädde i kraft 1995. I den avskaffades indelningen av brott i brott som inträffar på enskild och offentlig plats. Tack vare revideringen är misshandel som sker på enskild plats även ett brott som lyder under allmänt åtal. Med revideringen av lagstiftningen ville man signalera att familjevåld inte endast är familjens interna angelägenhet, utan att det är samhällets skyldighet att ingripa i det. Avsikten med lagen är också att man förhåller sig till våld i hemmet lika allvarligt som till andra våldsbrott och att samma straffrättsliga följder tillämpas i fråga om dem.

I lagen indelas misshandel i tre olika grupper: lindrig misshandel, misshandel och grov misshandel. Graden av misshandel bedöms utgående från de fysiska skadorna, på det sätt som brottet har begåtts, på och det psykiska lidandet som det har förorsakat. Lindrig misshandel är ett målsägandebrott, vilket innebär att målsägande skall själv göra en brottsanmälan och han/hon skall kräva straff åt utövaren för brottet. I annat fall undersöker inte polisen fallet. Undantag är misshandel som riktas till person som är under 15 år, som är ett brott som alltid lyder under allmänt åtal. Misshandel och grov misshandel är också brott som lyder under allmänt åtal, som polisen undersöker och åklagaren väcker åtal för, fastän målsägande inte skulle kräva straff för dem (www.poliisi.fi).

4.3 Besöksförbud

Syftet med besöksförbudet är att förhindra brott, skapa trygghet och förbättra rättsskyddet för en person som känner sig hotad. Med hjälp av besöksförbudet försöker man också förbättra möjligheterna att ingripa i allvarligt trakasserande. Med besöksförbud avses att för skyddande av en persons liv, hälsa, frihet eller frid kan man förbjuda en person att hålla kontakt med honom/henne. Besöksförbudet kan åläggas i dess grundläggande form, som utvidgat eller inom familjen. I det grundläggande besöksförbudet får den person som förordnats besöksförbud inte träffa, ta kontakt eller ens försöka ta kontakt med den person som skyddas. Även att iakttä och följa efter den skyddade personen är förbjudet. Det utvidgade besöksförbudet inbegriper utöver tidigare nämnda förbud även förbud att vistas på ett bestämt område, i närheten av den skyddade personens bostad, semesterbostad, arbetsplats eller därmed jämförbar vistelseplats. En person som åläggs ett internt besöksförbud inom familjen skall avlägsna sig från den gemensamma bostaden och får inte komma tillbaka under en bestämd tid. Han/hon får inte träffa eller annars heller kontakta den person som skyddas med förbudet. Våldet pågår ofta också efter skilsmässan i form av hot och misshandel. Därför är lagen mycket viktig för de kvinnor och barn som lever under hot om våld. Kvinnor kan behöva lagen för att skydda sig själv och sina barn (www.om.fi).

Besöksförbud kan man ansöka om antingen hos polisen eller direkt i tingsrätten. Ansökan kan formuleras fritt, visserligen har både polisen och tingsrätten färdiga blanketter för ansökan om besöksförbud. Ett tillfälligt besöksförbud kan antingen polisen, tingsrätten eller häradsöverstyrelsen utfärda. Detta förbud är i kraft ända tills ärendet behandlas efter ett grundligt delgivnings- och hörandeförfarande i tingsrätten. Fastän ett tillfälligt förbud redan skulle ha utfärdats, skall sökanden närvara även i den egentliga rättegångsförhandlingen och där på nytt ansöka om åläggande av ett egentligt besöksförbud. I annat fall förfaller ärendet och besöksförbud kan inte åläggas.

4.4 Lagen om sexuella brott

Den reviderade lagen om sexualbrott trädde i kraft år 1999. I den indelas sexualbrott i tre grupper: tvingande till samlag, våldtäkt och grov våldtäkt. Av dessa är våldtäkt och grov våldtäkt brott som lyder under allmänt åtal. Tvingande till samlag är ett målsägandebrott, då offret själv måste göra en brottsanmälan och kräva straff åt den misstänkta.

Våldtäkt som sker i ett äktenskap kriminaliserades i Finland år 1994. Syftet med lagrevideringen var att även kvinnorna har en sexuell självbestämmanderätt i äktenskapet och att äktenskapet inte ger mannen större rättigheter till kvinnans sexualitet. Våldtäkt som sker i ett äktenskap är en lika straffbar gärning som andra sexuella brott.

4.5. Medling i familje- och närrelationsvåld

Lagen om medling i brott och i vissa tvister möjliggör medling även i fall som ansluter sig till våld inom familjen och i närrelationer. I lagens 3 kapitel § 13.2 fastställs att endast polis- eller åklagarmyndighet får ta initiativ till medling.

OBS uppdaterad lagstiftning, bl.a. www.finlex.fi och www.poliisi.fi

5. VÅLDETS KONSEKVENSER

Våld traumatiserar alltid offret. En enskild våldshandling (trauma typ I) kan ge offret akuta stressymtom och krisreaktioner. Att upprepade gånger bli utsatt för våld (trauma typ II) orsakar offret långvariga fysiska, psykiska och sociala symtom och kan leda till traumatisering. Traumatiseringen försvagar offrets självbild, förmåga att klara sig i vardagen och övriga handlingsförmåga, och därför behöver offret stöd för att klara sig.

Våld påverkar också barns liv, även om de inte själva direkt har bevittnat eller hört det. Barn kan instinktivt ana föräldrarnas spända förhållande eller bli ett medel i det psykiska våldet mellan föräldrarna. Genom att hota barnens välfärd kan den ena föräldern utöva utpressning på den andra för att få sin vilja igenom. Den ena föräldern kan till exempel hota väcka barnen mitt i natten eller kritisera eller skymfa den andra inför barnen. Föräldrarna ser nödvändigtvis inte själva barnens inblandning och säger ofta att barnen sovit under våldshändelsen. Att det råder en våldsam atmosfär i hemmet märks bland annat då ett barn uttrycker rädsla för att någon familjemedlem är i fara. Det här visar sig ofta som svårigheter med skolgången eller som störningar i uppväxten och utvecklingen.

Barn förstår känslomässigt att något hemskt håller på att ske och att både mamma och pappa mår dåligt. Barn förstår att det är fråga om att skada den andra. I spädbarnsundersökningar har det framkommit att redan mycket små spädbarn reagerar på en hotande och skrämmande atmosfär. Barnen blir sårbarare om de inte kan eller klarar av att bearbeta sina våldsupplevelser. De tolkar händelser utgående från sina egna erfarenheter och kan därför dra felaktiga slutsatser. De vanligaste felaktiga slutsatserna är att barn tror att grälen är deras fel. Redan en enda trygg vuxenrelation kan vara barnets räddning. Det viktigaste är att barnet kan lita på denna person och upplever att han/hon får positiv och uppmuntrande uppmärksamhet.

6. ALLMÄNNA VERKSAMHETSPRINCIPER

För att hjälpa dem som upplevt familjevåld och våldsförövarna krävs långsiktigt samarbete mellan flera olika myndigheter och aktörer. Strävan är att hela familjen omfattas av hjälpen, vilket förutsätter ett koordinerat samarbete och informationsutbyte mellan myndigheterna och de andra hjälpaktörerna. I Vasa koordineras verksamheten på den övergripande nivån av stadens trygghetsarbetsgrupp. Arbetsgruppen mot våld i närrelationer och inom familjen är en underarbetsgrupp till trygghetsarbetsgruppen och svarar för utvecklingen och förankringen av Vasas handlingsmodell.

6.1. Förebyggande viktigt

Förebyggande verksamhet innebär ett allmänt stödjande av familjer i olika livssituationer. Den förebyggande verksamheten omfattar bl.a. utbildning, information och attitydpåverkan. Praktiska åtgärder i syfte att förebygga familjevåld genomförs framför allt vid rådgivningarna, inom dagvården och i skolorna. Den förebyggande verksamhetens innehåll och verksamhetsformer planeras separat för varje förvaltnings- och verksamhetsområde, till exempel:

- Vid mödra- och barnrådgivningarna har frågor om våld kopplats till en del av den rutinmässiga uppföljningen, och inom familjeförberedelsen tas också papporna i beaktande.
- I fostrings- och undervisningsverksamheten fästs uppmärksamhet på barnens sociala färdigheter enligt verksamhets- och läroplanerna.
- I daghemmen och skolorna lär man ut sociala färdigheter och ett våldsfritt beteende i samband med olika teman och ämnesövergripande. Särskild vikt läggs vid hälsofostran.

6.2 Vasas handlingsmodell i familjevåldssituationer

Familjevåld bör tas på allvar och när sådant förekommer måste man alltid ingripa. Alla som i sitt arbete möter familjer är skyldiga att ingripa om familjevåld förekommer. Det här förutsätter ett smidigt samarbete mellan alla hjälp- och myndighetsinstanser såväl i planeringen av verksamheten som i hjälpandet av familjerna. En positiv inställning på förmansnivå behövs när det gäller samordning, utbildning och deltagande i vårdkedjorna. För att lyckas uppnå målen i arbetet mot familjevåldet förutsätts också att varje arbetstagare kontinuerligt ser över sina attityder till och kunskaper och uppfattningar om våld. Alla myndigheter och hjälpaktörer som ingår i samarbetsnätverket skall ha grundläggande kunskaper om olika organisationers verksamheter och möjligheter att hjälpa. (se Vasa stads handlingsmodell på följande sida)

Dessutom skall varje verksamhetsställe också ha en egen enhetsspecifik handlingsmodell, vars syfte är att fungera som stöd och vägledning för arbetstagarna. Varje verksamhetsställe utarbetar en egen handlingsmodell, som skall vara samstämmig med den handlingsmodell som uppgjorts för hela staden. Den här guiden hjälper vid uppgörandet av den enhetsspecifika handlingsmodellen (t.ex. punkt 6.3). Varje arbetstagare och arbetsgemenskap bör vid behov ha möjlighet till konsultation. Arbetsgruppen mot familjevåld i Vasa följer regelbundet upp hur samarbetet i Vasas handlingsmodell fungerar.

Utgångspunkten i arbetet mot familjevåld är att garantera offrens säkerhet. Man diskuterar och ställer frågor om våldet och behandlar det separat med offret och med förövaren. Eventuella parmöten hålls endast om båda har samtyckt till det. För familjemöten bestäms innehållet i och syftet med diskussionen på förhand.

Att eliminera våld och hot om våld samt att stödja familjerna förutsätter en väl samordnad informationsgång. Som grund för informationsgången kan man bl.a. använda den i barnskyddslagens 40 § angivna anmälningsskyldigheten samt den i strafflagens 15 kapitel 10 § nämnda förpliktelsen att anmäla brott mot liv och hälsa som planeras eller är på färde.

I akuta situationer behövs en flexibel och behörig arbetsgrupp för att bedöma riskerna och farorna. Arbetsgruppen skall bestå av representanter från polisen, barnskyddet, hälsovårdssektorn och eventuellt någon annan vid ifrågavarande tillfälle nödvändig aktör (t.ex. skyddshemmet, missbrukarvården, utlänningsbyrån, specialsjukvården). Bedömningsgruppen sammankallas av den aktör som haft den centralaste rollen i situationen i fråga. Utgående från en kartläggning och bedömning av riskerna genomförs snabbt exempelvis brådskande omhändertagande av barn, placering av personer i säkerhet som är utsatta för hot, besöksförbud avseende gemensam bostad eller tagande i förvar av farlig person. Behörig myndighet vidtar nödvändiga åtgärder.

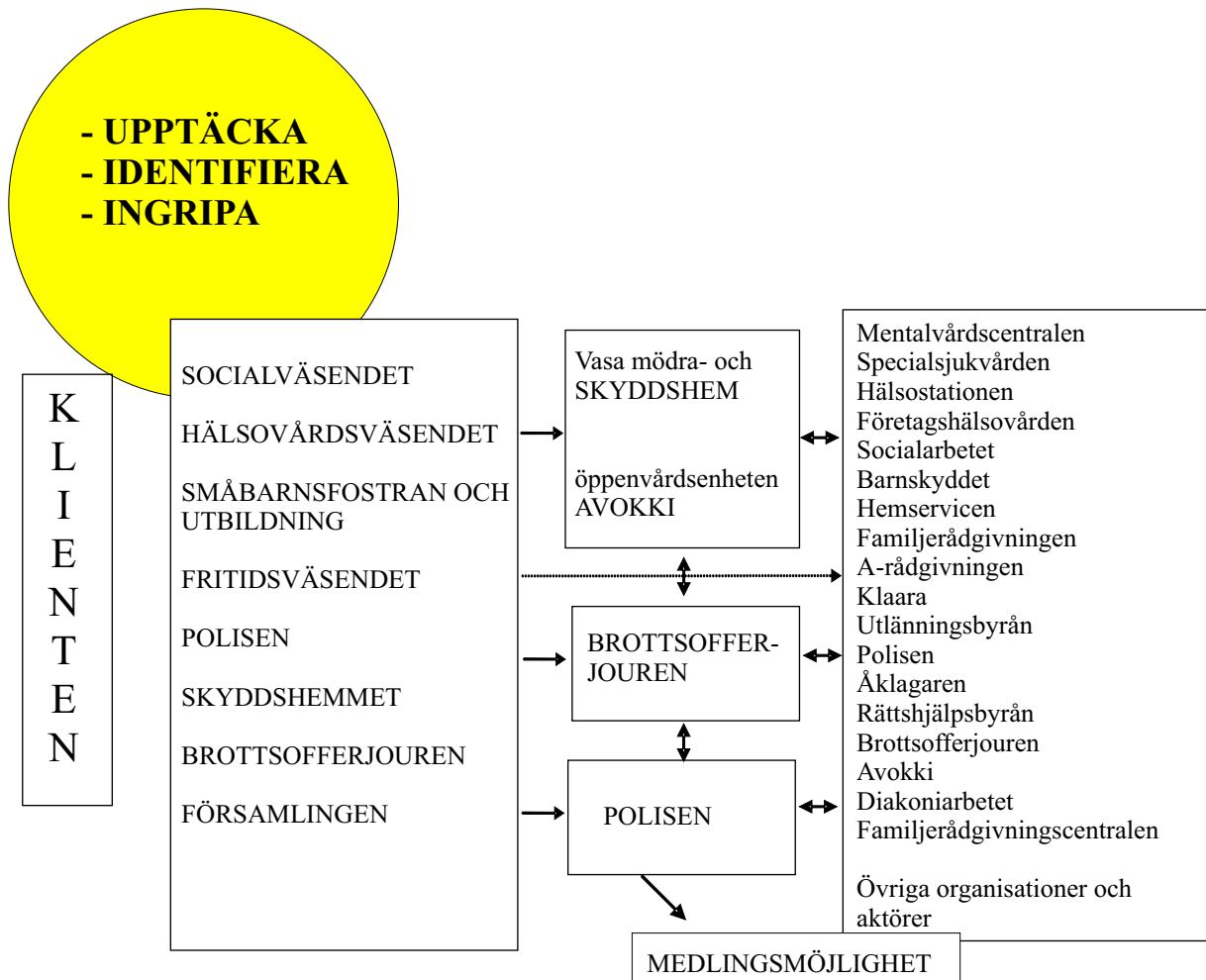
VASAS HANDLINGSMODELL FÖR VÅLDSSITUATIONER I NÄRRELATIONER OCH INOM FAMILJEN

KRIS

AKUTVÅRD I DET FÖRSTA SKEDET

≈ ≈ TRAUMAVÅRD

≈ ≈ EFTERVÅRD/-STÖD ≈



KARTLÄGGNING AV SITUATIONEN I HEMMET			
BARNSKYDDSANMÄLAN - POLISANMÄLAN			
PLANERING AV EFTERVÅRDEN			
<p>FOKUS PÅ SÄKERHETEN- EN OAVBRUTEN VÅRDKEDJA SOM MÅL</p>			

6.3. Enhetsspecifik handlingsmodell

Varje verksamhetsställe utreder den egna enhetens hjälpberedskap och alternativ för vidare hänvisning:

- de egna kompetens- och verksamhetsområdena och de åtgärder som förutsätts och medges
- befogenhetsgränserna, anmälningsskyldighet och registrering
- kunskap om övriga myndigheters och hjälpaktörers verksamhets- och kompetensområden
- vid behov hänvisning till följande hjälpinstans (se schemat för Vasas handlingsmodell s. 10 och kontaktuppgifterna till dem som i sitt arbete möter familjevåld s.12-14)

Upptäcka

Upptäcka innebär att misstankar, frågor eller förningar väcks då en person uppvisar våldsamma drag, tecken på våldsbenägenhet eller symtomatiskt beteende.

Man märker till exempel att ett barn mår dåligt eller lever i oroliga förhållanden.

Man inser att familjevåld eventuellt förekommer. Se inte mellan fingrarna på familjevåld!

Nonchalera inte de tankar och misstankar som väckts hos dig!

Identifiera

Identifiering är att inse att det kan vara fråga om familjevåld.

Om följande tecken och symptom förekommer kan det vara fråga om våld:

- fysiska, t.ex. skrubbsår, bulor, blåmärken osv.
- mentala, t.ex. ångest, oro, nedstämdhet, ätstörningar osv.
- sociala, t.ex. våldsbenägenhet eller isolering osv.
- se allmänna tecken som tyder på misshandel (bilaga 5).

Ingripa

A. Ställ direkta frågor om du misstänker att det förekommer familjevåld:

Uppträder någon till dig närstående person ibland på ett sätt som gör att du blir rädd för honom/henne? Har du blivit hotad, upplevt påtryckningar eller våld? Vad händer om du inte rättar dig efter hans/hennes vilja? Har personen i fråga förstört föremål som är dina...?

- se Direkta frågor vid misstanke om våld i närrelationer och inom familjen (bilaga 6).
OBS! Visa med ett förstående och accepterande förhållningssätt att du respekterar och tror honom/henne! Avfärda inte problemet!

B. Agera på det säkraste och bästa sättet med tanke på offret:

- utred omedelbart det med tanke på offret säkraste handlings sättet, det vill säga en säkerhetsplan för akuta situationer, t.ex.

- måste offret transporteras direkt till sjukhus, skyddshem, släktingar eller kan offret återvända hem?
- i vilket skede kontaktas övriga inblandade (förövaren/offret)?
- vem tar kontakt?
- se säkerhetsplan (bilaga 7).

7. AKTÖRER SOM I SITT ARBETE MÖTER FAMILJEVÅLD

7.1 Social- och hälsovårdsväsendet

Till social- och hälsovårdsväsendets uppgifter hör att uppmärksamgöra eventuellt familjevåld och familjevåldssituationer, att ge omedelbar vård samt att ha hand om efterstödet. I arbetet beaktas alltid barnskyddets behov.

Socialarbete, journummer (24 h/dygn) tfn 325 2347

Stadens telefonväxel tfn 325 1111

Sjukvårdsrådgivning tfn 325 1700

Huvudhälsostationen, Smedsbyvägen 1416, 65100 Vasala kl. 8.00 - 22.00

Vasa centralsjukhus jourpoliklinik, Sandviksgatan 2-4, 65100 Vasala kl. 22.00 8.00

7.2 Vasa mödra- och skyddshem

Skyddshemmet erbjuder tillfällig skyddsbostad (24h/dygn) åt våldsutsatta kvinnor och deras barn. På skyddshemmet och öppenvårdsenheten Avokki arbetar man separat med kvinnor, män och barn.

Vasa mödra- och skyddshem, Vörågatan 2 A, 65100 Vasala

Tfn 312 9666

Kristelefon 312 9666 (24 h/d)

turvakoti@vaasanturvakoti.fi

Öppenvårdsenheten Avokki, Skolhusgatan 26 A 4, 65100 Vasala

Tfn 317 3136 och 040772 6078

avopalvelut@vaasanturvakoti.fi

7.3 Vaasan suomenkielinen seurakunta och Vasa svenska församling

Församlingens arbetstagare, bland annat de som arbetar inom diakonin och familjerådgivningen, ger helhetsbetonad hjälp åt människor i olika livssituationer.

Vasa kyrkliga samfällighets växel 326 1211

Samtalstjänst (fi), tfn 10071, kl. 18 23

Samtalstjänst (se), tfn 10072, kl. 20 23

Familjerådgivning, tfn 326 1491 (tidsbeställning)

må-fr kl. 8.00 15.00

7.4 Brottsofferjoure

Via brottsofferjouren har familjevåldsoffret möjlighet att få en stödperson, som vid behov kan komma med t.ex. till polisstationen och närvara vid rättegång.

Distriktsbyrån i Vasa, Mejerigatan 9, 65100 Vasala tfn 317 5654 eller 050 572 9265

Riksomfattande telefonservice:

Stödtelefon, må-ti kl. 13-21 och on-fr kl. 17-21, tfn 0203-16116

Juridisk telefonrådgivning, må-to kl. 17-19, tfn 0203-16117

7.5 Polisen

Polisens uppgift är att trygga rätts- och samhällsordningen, att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga och undersöka brott och se till att brott blir föremål för åtalsprövning. Undersökning och utredning av brott (förundersökning) sköts av polisen.

Nödnummer tfn **112**

Polisinrättningen i Vasa härad, Korsholmsesplanaden 45, 65100 Vasa
Tfn 210 0411 (må-fr 08.00 - 16.15)
Brottsanmälan, tfn 210 0500
må-sö kl. 8.00 -17.00 (utanför tjänstetid ingång från Backbrunnsvägen)

7.6 Allmänna åklagarämbetet / häradsåklagaren

Åklagaren skall sköta om förverkligandet av det straffrättsliga ansvaret vid behandlingen av brottmål samt vid åtalsprövning och rättegångar. Utgående från förundersökningsmaterialet bedömer åklagaren separat i fråga om varje brottsmisstänkt och varje gärning om ett brott har begåtts och om det finns tillräckliga bevis för att väcka åtal. Åtal måste väckas om det finns sannolika skäl till stöd för den misstänktes skuld.

Åklagarämbetet i Vasa härad, Korsholmsesplanaden 43, 65100 Vasa
Tfn 010 36 26800
vaasa.sy@om.fi

7.7 Vasa rättshjälpsbyrå

Rättshjälp innebär att en medborgare kan få ett biträde som hjälper till i en rättslig angelägenhet och att biträdet helt eller delvis bekostas med statens medel. Den som blivit offer för allvarliga våldsbrott och sexualbrott kan oberoende av inkomster få ett rättegångsbiträde.

Vasaesplanaden 20 B, 65100 Vasa, tfn 010 36 61240 (tidsbeställning)
vaasa.oikapu@om.fi

7.8 Kriminalvårdsväsendet / Österbottens regionbyrå / enheten i Vasa

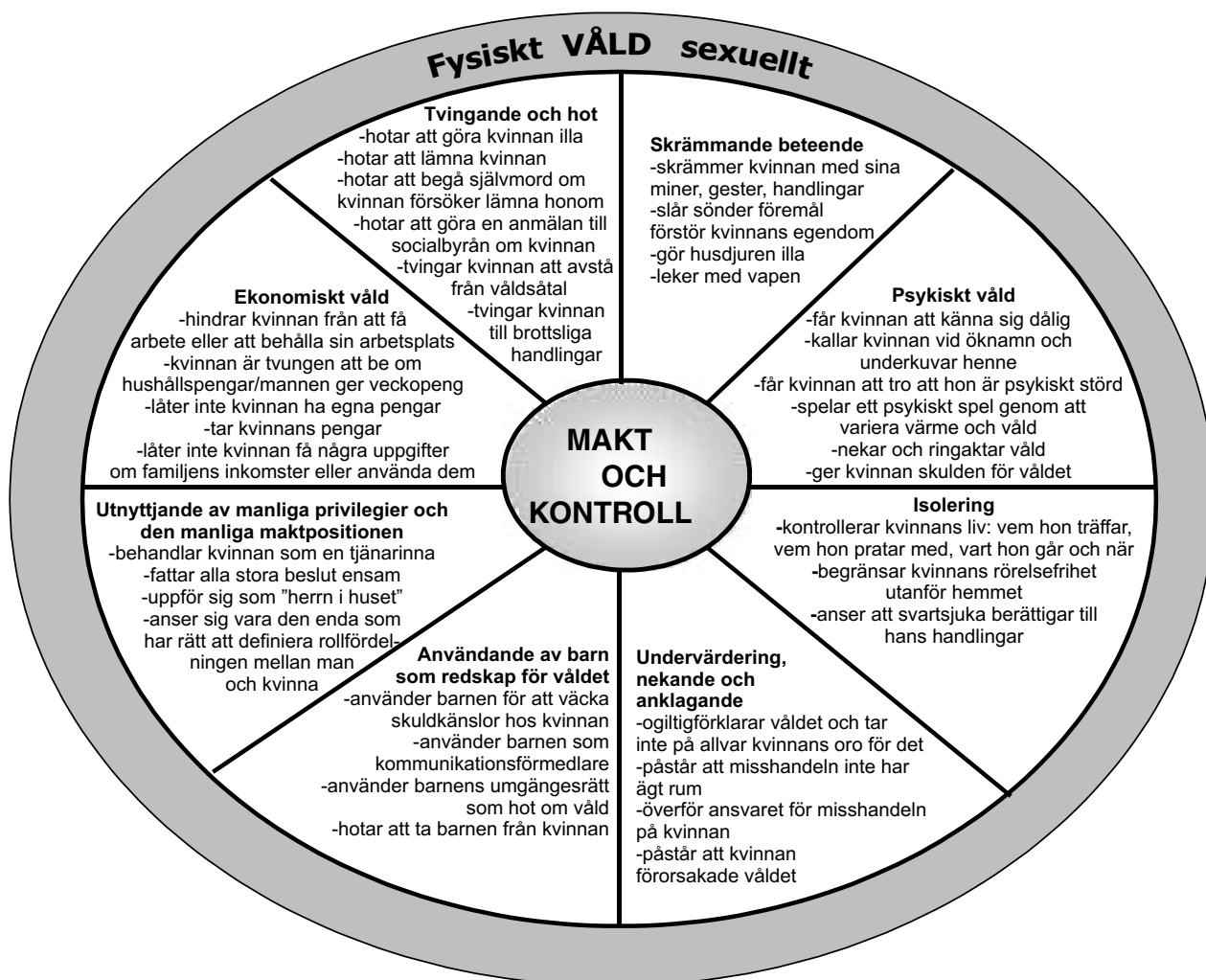
Enheten i Vasa ansvarar inom sitt område för att samhällspåföljderna blir verkställda.

Vasaesplanaden 20 B, 65100 Vasa, tfn 010 36 80630 (tidsbeställning)
pohjanmaa.khl@om.fi

7.9 Skolväsendet / skolans elevvård

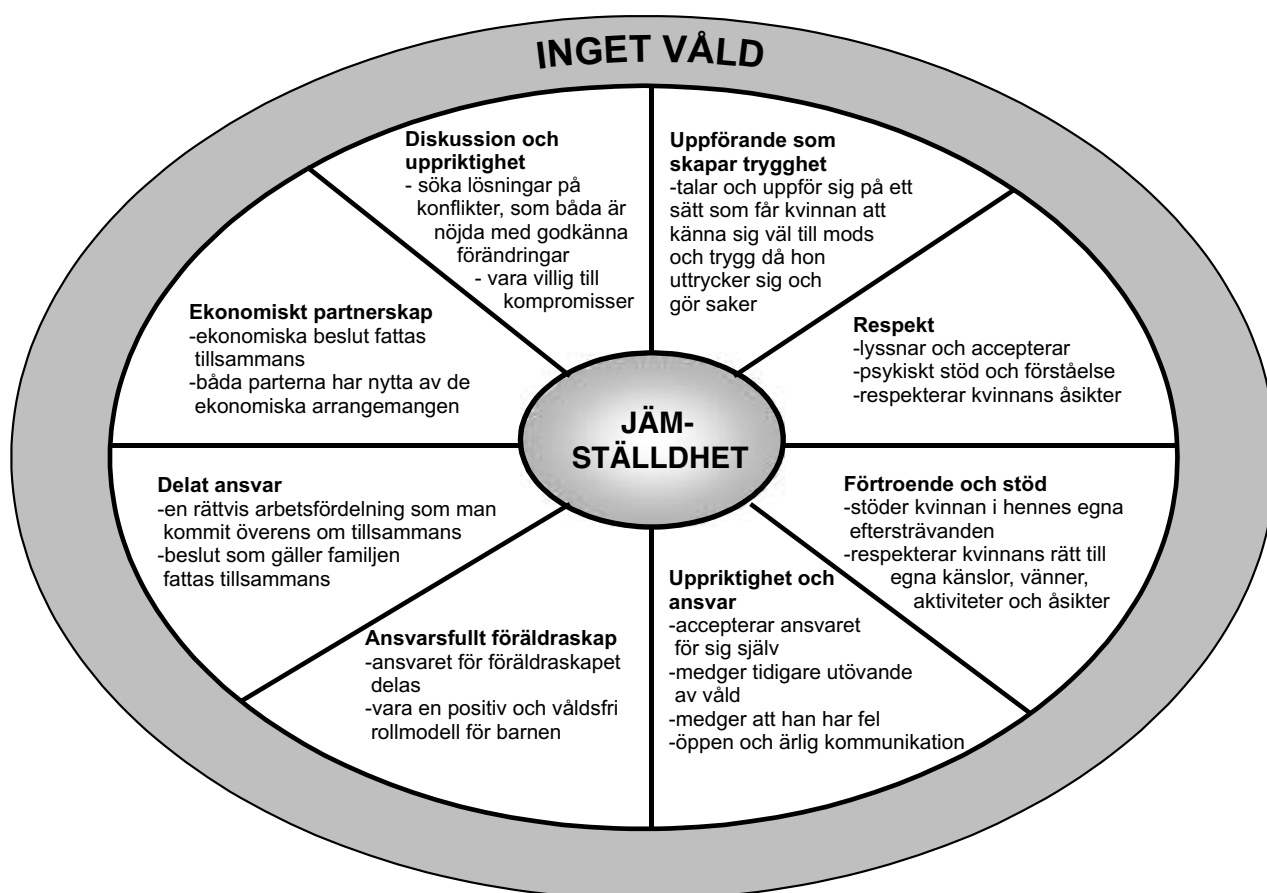
I varje skola finns en mångprofessionell elevvårdsgrupp som har till uppgift att finna lösningar för att hjälpa elever som behöver stöd. Skolkuratoren är skolans socialarbetare. Skolpsykologens uppgift är att identifiera och stöda elever med problem i känslolivet och inlärningssvårigheter. Skolkuratorerna och skolpsykologerna arbetar inom sina respektive ansvarsområden och/eller skolvis.

Stadens telefonväxel, tfn 3251 111



Lähde: Pence E & Paymar M. Education Groups For Men Who Batter.

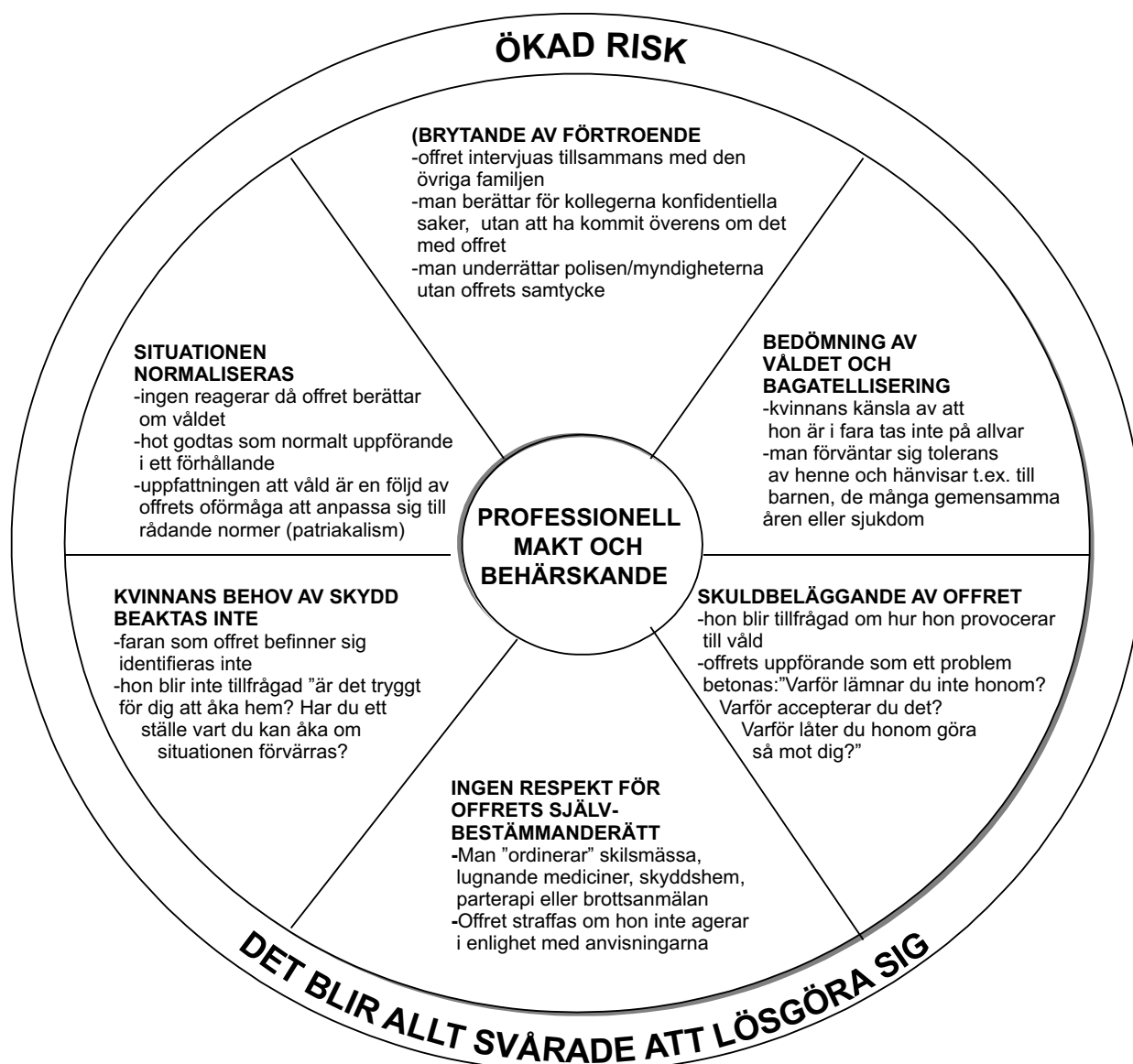
The Duluth Model. Springer Publishing Company. New York 1993. Suom. Sirkka Perttu



Lähde: Pense E & Paymar M. Education Groups For Men Who Batter.

The Duluth Model. Springer Publishing Company. New York 1993. Suom. Sirkka Perttu

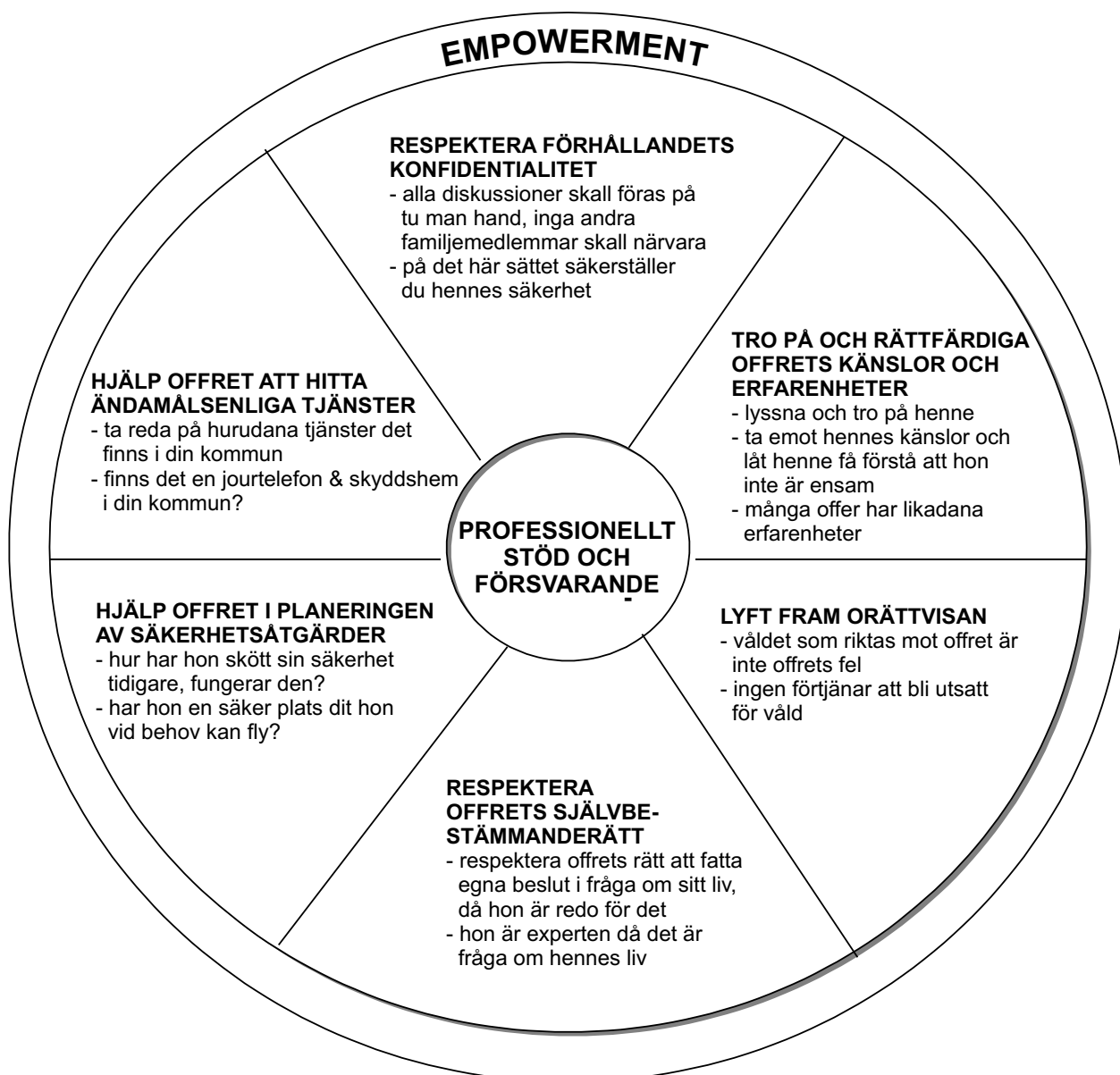
ÄR VI EN DEL AV PROBLEMET?



Lähde: Pense E & Paymar M. Education Groups For Men Who Batter.

The Duluth Model. Springer Publishing Company. New York 1993. Suom. Sirkka Perttu

ÄR VI EN DEL AV PROBLEMET?



Lähde: Pense E & Paymar M. Education Groups For Men Who Batter.

The Duluth Model. Springer Publishing Company. New York 1993. Suom. Sirkka Perttu

Fysiska skador

- Skador (rodnad, skrubbsår, blåmärken, krosskada, sår, brännskada, fraktur)
- Återkommande skador
- Skador i olika läkningsskeden
- Skador på kroppsområden som täcks av kläder
- Dröjer med att söka vård
- Kan /vill inte förklara hur skadorna har uppstått
- Avböjer fortsatt vård/tjänster
- En följeslagare är hela tiden med (kontroll)

Psykosomatiska symptom

- Hjärtklappning, rytmstörningar, bröstsmärtor, smärtor kring hjärtat
- Hyperventilation, andas snabbt, darrar, svettas, yrsel
- Magont och illamående
- Störningar i menstruationscykeln
- Insomningssvårigheter, sömnlöshet, mardrömmar
- Ätstörningar

Psykosociala symptom

- Skuld-/skamkänslor
- Uppmärksam och hela tiden på sin vakt
- Snabba känslöväxlingar
- Otålighet och vredesutbrott
- Depression, förtvivlan, cynism
- Känsla av värdelöshet och att ha förlorat sitt människovärde

- Uppfattningen om sig själv och omvärlden har ändrats
- Social isolering
- Själv mordstankar och -försök

Skador som uppstått till följd av sexuellt våld

- Skador på könsorgan, runt analöppningen samt på lårens insida och bröstet
- Blödningar från slidan eller ändtarmen
- Smärtor i mag- och bäckenområdet
- Undviker undersökningar i bäckenområdet
- Icke-önskad graviditet/abort
- Komplikationer under graviditeten/missfall

Symptom i anslutning till beteendet

- Underkuvad, nervös eller fientligt uppförande
- Annulerar/glömmer bort reserverade tider
- Beteendet ändras då partnern kommer på plats
- Vårdat utseende ändras till ovårdat

Direkta frågor när du misstänker våld inom familjen och i närrelationer

1. Har du en närstående som ibland uppför sig så att du är rädd för honom/henne?
2. Är personens uppförande gentemot dig nedsättande, förödmjukande eller kontrollerande?
3. Har en närstående
 - hotat dig med våld (inbegriper även hot om användning av vapen eller redskap)?
 - tagit tag i dig, rivit, skuffat, slagit till eller sparkat dig?
 - använt sig av annat våld gentemot dig? Om så är fallet, hurudant våld?
 - utövat påtryckning, tvingat eller försökt tvinga dig till sexuellt umgänge?
4. Har en närstående uppfört sig våldsamt mot ert barn eller era barn?
5. Har ditt barn uppfört sig våldsamt mot dig?
6. Har du själv använt våld mot någon närstående?
 - Om så är fallet, mot vem?
7. Har du fått hjälp i den situationen?
 - Om du har, hurudan hjälp?
 - Om du inte har, hurudan hjälp skulle du vilja ha?

Andra eventuella direkta frågor, t.ex.:

- Slår...
- Har någon hotat...
- Hindrar/förbjuder någon...
- Vad händer, om du inte följer din närståendes vilja...
- Har du en närstående som hotar att göra dig illa, om du inte...
- Har en närstående slagit sönder föremål...
- Utövar han/hon påtryckning...måste du gå med på...
- Följer din närstående dig...ringer han upp dig för att kontrollera...

Frågorna på den här sidan har uppgjorts utgående från Sirkka Perttus utredning (2004) Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ja sen seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa.

Säkerhetsplan

Kvinna

- ✓ Hurudant akut skydd behöver hon, är det bättre att hon far till skyddshem/sjukhus/en vän eller kan hon återvända hem
- ✓ Är det skäl att söka om besöksförbud
- ✓ Erbjud henne ett nytt besök inom 1-3 dagar
- ✓ Har hon familjemedlemmar, släktingar eller vänner som hon kan vända sig till vid hot om fara
- ✓ Om hon vill fara hem ge skriftlig information om skyddshemmet och andra ställen där man kan söka om hjälp och betona hur viktigt det är med ett nytt besök
- ✓ Säkerställ att hon har numret till polisen och allmänna nödnumret
- ✓ Om hon har en pålitlig granne, uppmana henne att komma överens med grannen om tillkallande av polis i situationer då offret inte själv inte kan göra det (signaleringsystem)
- ✓ Berätta för henne också om de juridiska aspekterna (brottsanmälan, rannsakningsprocessen mm.)
- ✓ Uppmana henne att bevara dylik information på ett säkert ställe så att våldsutövaren inte hittar den
- ✓ Repetera med offret flyktvägarna från hemmet i en nödsituation
- ✓ Repetera hur man kan skydda sig i en misshandelssituation (skyddande av huvud, mage med händerna)
- ✓ Instruera offret hur man kan förutse risksituationer och om det är möjligt att lämna hemmet före misshandelssituationen bryter ut
- ✓ Instruera offret att ha en skyddsväska färdig: i väskan bör finnas nycklar, pengar, viktiga telefonnummer, pass, bank- och kreditkort, recept, reservkläder mm. (bilens tredje nycklar)
- ✓ Skyddsväskan kan också uppbevaras hos en vän/anhörig
- ✓ Instruera offret att skaffa ett eget hemligt bankkonto, dit hon i mån av möjlighet kan sätta in pengar för ett oväntat behov eller för framtiden
- ✓ Betona för ett offer som utsatts för fysiskt/sexuellt våld betydelsen av att genast besöka läkare samt att det inträffade dokumenteras (brottsundersökning, besöksförbud)

Barnen

- ✓ Man berättar öppet om faran för barnen
- ✓ Man berättar om flyktvägarna och ställen som man kan fara till
- ✓ Man lär dem telefonnummer vart de kan ringa

Mannen

- ✓ Man bedömer självdestruktionsrisken och till den anslutande granskningar (i en risksituation kontakttagande minst en gång om dagen)
- ✓ Förhindrar egendomsförstörelse
- ✓ Man berättar för mannen om sådana ställen, där han kan få hjälp i krissituationer (skyddshem, hälsovårdscentral, psykiatri)
- ✓ Man utreder möjligheterna att söka hjälp hos vänner och släktingar
- ✓ Man lär sig att behärska (t.ex. time out och att förutse våld samt söka hjälp)

Källa: Tavoiitteena uhrin turvallisuus: Sirkka Perttu ja Marie Rautava 2002

Eduskunnan oikeusasiamies. 2006. Lapsi, perheväkivalta ja viranomaisten vastuu. Oikeusasiamiehen erilliskertomus eduskunnalle 2006.

Elämä ilman pelkoa. Keinoja kouluille puuttua pari- ja lähisuhdeväkivaltaan. Stakes. 2002.

Ensi- ja turvakotien liitto. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Karisto Oy:n kirjapaino. Hämeenlinna.

Ewalds H (toim.). 2005. Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriö. Oppaita 2005:7. Helsinki.

Heiskanen, M ja Piispa, M.1998. Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Helsinki.

Heiskanen, M ja Piispa, M. 2002. Väkivallan kustannukset kunnassa. Viranomaisten arviointiin perustuva tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen kustannuksista. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2002:6. Helsinki.

Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkivalta. Opas vanhemmille, lastensuojelun ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville. Lasten keskus. Helsinki

Holma, J ja Wahlström, J. 2005. Iskuryhmä. Miesten puhetta. Vaihtoehto väkivallalle - ryhmissä. Yliopistopaino Kustannus. Helsinki.

Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö ja Monika-Naiset Liitto ry. Oppaita 2005:15. Helsinki.
www.stm.fi, ja sieltä linkki Julkaisut/2005.

Majasaari, M ja Mäki, M. 2001. Ammattiauttajan haasteena perhe- ja lähisuhdeväkivaltainen mies. Kyselytutkimus Vaasan sosiaali- ja terveysalan työntekijöille. Vaasan AMK. Vaasa.

Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. (väitöskirja). Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Helsinki.

Niemi, H, Karjalainen, R, Kinnunen, K ja Sorvoja, T.2000. Opas perheväkivaltaa kohtaaville. J-paino Oy.

Oikarinen, T. 2002. Miehen muutos mahdollinen mahdollisuus. Perhe lapsen tukena vanhemmuus iän ikuinen -projektin (1999 - 2003) loppuraportti. Vaasan ensi- ja turvakoti. Vaasa.

Ojuri, A. 2004. Väkivalta naisen elämän varjona. tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämänkulusta ja selviytymisestä. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Ojuri, A (toim.). 2001. Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29. Helsinki

Partanen, T ja Holma, J. 2002. Vaihtoehto väkivallalle. Toimijuutta kaikille perheenjäsenille. Teoksessa: Rönkä, A ja Kinnunen, U (toim.). Perhe ja vanhemmuus, suomalainen perhe-elämä ja vanhemmuus. s. 188 - 205. PS-Kustannus. Keuruu.

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki. 2006.

- Perttu, S.** 2004. Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ja sen seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:6. www.stm.fi, sieltä linkki Julkaisut/2004
- Perttu, S.** 1999. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Nykypaino Oy. Helsinki.
- Perttu, S.** 1999. Perheväkivalta auttamistyössä - opas ammattihenkilöstölle. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 21. Nykypaino Oy. Helsinki.
- Perttu, S, Mononen-Mikkilä, P, Rauhala R ja Särkkälä P.** 1999. Päänavaus selviytymiseen. Väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja. www.naistenlinja.com/fi/vakivalta.html
- Perttu, S ja Rautava, M.** 2002. Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti. Stakes. Helsinki.
- Perttu, S ja Rautava, M (toim.).** 2001. Tavoitteena uhrin turvallisuus näkökohtia naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Stakes. Helsinki.
- Perttu, S ja Söderholm, A-L.** 1998. Väkivaltaa kokeneiden auttaminen; opas ammattihenkilöstölle. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
- Perttu S ja Kaselitz, V.** 2006. Parisuhdeväkivalta puheeksi opas terveydenhuollon ammattihenkilöstölle äitiysneuvolassa ja lasten terveystalouksissa. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Piispa, M ja Heiskanen, M.** 2000. Väkivallan hinta. Naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa. Tilastokeskus. Tasa-arvojulkaisuja 2000:6. Helsinki.
- Sisäasiainministeriö:** Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen. Sisäasiainministeriön julkaisuja 19/2006.
- Säävälä, H, Pohjoisvirta, R, Keinänen, E ja Salonen, S.** 2006. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulun ensi- ja turvakoti ry. Kalevaprint Oy. Oulu.
- Taskinen, S (toim.).** Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijatyöryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes/oppaita 55. www.stakes.fi, sieltä linkki Julkaisut/kirjat ja monistheet 2003 /Lapset ja nuoret.
- Vuonnala, J.** 2000. Entinen rakkaani niin suuri, viisas ja väkevä. Väkivaltaisen parisuhteen valtdynamiikka ja ammattiauttajan naisen omaelämänkerroissa. Pro gradu. yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. www.tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00035.pdf

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

OBS!

Perttu, S, Mononen-Mikkilä, P, Rauhala, R ja Särkkälä P. 1999. **TA STEGET TILL NYA MÖJLIGHETER. Handbok för kvinnor som blivit utsatta för våld.**

Finns i internet på flera olika språk under adressen:

www.naistenlinja.com/fi/vakivalta.html